

Porkoláb Zoltánt a rendszerváltás előszele dobta a közéletbe, bár nem volt az a „minden lében kanál” típus, paraszt ősei véghetetlen nyugalmával szemlélte a körülötte zajló eseményeket, szélesebb kitekintésben az ország dolgait. Utóbbiakról főleg a televízió divatosabb műsoraiból értesült. Mégis mozgolódni kezdett, a reformhuzat őt is meglegyintette, pedig már-már sikeresen visszailleszkedett faluja, Ködmönös közömbös, mindenről könnyedén lemondó közhangulatába. „Ahol a büdös, ott a meleg” – mondogatták régebbi osztálytársai, újdonsült cimborái a Vadkacsa bár törzsasztalánál esténként, ahol egyre sűrűbben ottfelejtkeztek, s nem ritkán előfordult velük, hogy többet ittak a kelleténél.

Porkoláb a tanítóképzőben az izgékonyabbak-mozgékonyabbak közé számított, holott esze ágában sem állott, mondjuk, forradalmat kirobbantani. Az alföldi kisvárosban forradalom alatt a kubait értették, a fiatalok ötvenhatról Hollós Ervin és Lajtai Vera könyveiből tanultak.

Zoltán azzal, hogy esténként nem bírt sivár albérletében megmaradni, s a Korhány-parti városka diákok által látogatott csehóját bújta maga is, s külsőségekben a csöves stílust utánozta, kivívta a belbiztonságiakkal közelebbi kapcsolatot ápoló tanárok és évfolyamtársak figyelmét. „Ez a fiú nem a mi emberünk, büdös neki a szocializmus. Mi hasznunk származhatik belőle, ha ő tanítja majd a gyermekeinket? Semmi jó” – mondatott ki róla a verdikt a pártházban és a végrehajtó bizottság ülésein, s ütötték rá a pecsétet. Holott nem akart ő különösképpen semmit, pláne rendszert dönteni nem, csak szenvedett a magánytól, a társadalomba illeszkedni képtelenségtől.

A második év végén Jóna György („Cukorfalat”) tanár javaslatára eltanácsolták a kollégiumból, mondván, hogy gyenge a tanulmányi eredménye, pedig éppen-séggel igyekezett ő, de közepesnél jobbra egyszerűen nem telt ki tőle. A diáktanács tagjai nyálgép kiszesekből szerveződtek, akik tapsikoltak az ávéhábról tanári karba ejtőernyőzött Cukorfalat döntéseihez. Különben is a bögyükben volt a mindenre rosszmájú megjegyzéseket tevő, késő estig a város kültelekein csavargó, rendszerelened Porkoláb.

– Öreg, te úgyis visszasírod majd magad, ismerem a fajtádat – állította meg a folyosón Zoltánt Szepessi Attila, a kar KISZ-titkára, aki állandóan „che-guevarás” pólóban feszített.

– Csak azért nem ütlek arcon, kisgyerek, mert akkor a suliból is kivágnának – rendezte le a vitát Zoltán.

A nyári szünetben otthon ugyan, a szülei kérésére megírta a fellebbezést, de aztán büszkeségből összetépte a papírost.

– Jó lesz nekem az albérlet, a tanítói és a népművelői végzettséget így is, úgy is megszerzem – csitította háborgó anyját a viaszkos vászonnal borított konyhaasztalnál lebbencslevest kanalazgatva.

– Gondold meg, fiam, jól, mit teszel, itthon nincs több pénz, a nyugdíj még a soványka tsz-fizetésnél is kevesebb – tördelte kezét az anyja a zöldessárgára festett

konyhaszekrény előtt álldogálva. Aztán idegesen fejéhez kapott, úgy igazította parasztosan megkötött kendője alá kikukucsáló hajtincset.

– Magyarul molyfing – szólalt meg a heverőről ilyenkor szokásos, ebéd utáni pihenőjét töltő apja. – Különbén hagyjuk, anyjok, az ő élete, úgy teszi tönkre, ahogy akarja. Én sem hallgattam senki másra fiatalabb koromban.

– És , mi lett belőled ? – perelt a feleség a sparhelt mellől. – Beteg, leszázalékolt ember, aki a szövetkezet után nem tud itthon magával mihez kezdeni!

– Na jó, hagyjuk, mert megint összeveszünk! – fordult az öreg a fal felé.

A tanítói oklevelet nagy nehezen mégis megkapta Porkoláb, pedig a záróvizsgán Jóna-Cukorfalat nagyon fente rá a fogát. A fiatalabb, reformkommunista tanerők, akik bár ugyanannak a pártnak voltak a tagjai, mint a vén bolsevik, mégis kiálltak az üldözött mellett. Ezek ereiben hatvannyolcas, liberális vér csörgedezett, fiatalabb korukban farmerben jártak és hosszú hajat, benne hajpántot viseltek, amely stílust később ugyan öltönyösre cserélték, de mégis megmaradt valami lelkükben az együttérző hippiből. „Fiatalság, lázadás és bolondság, majd kinövik, mi is ilyenek voltunk, aztán mégis elkezdtük építeni a fejlett szocializmust” – mondogatták a vezetők utáni sörözéseken a lelkiismeretüket a kispolgári külső mögé rejtett kommunárok.

– Egyet azért ígérj meg – hajolt közelebb Zoltánhoz a diplomaosztó utáni búcsúbulin Hajdó Imre, a kar pártösszekötője, miután Sligovicával pertut ittak. – Sohasem állsz katedrára, sohasem tanítod a gyermekeinket.

– Jó, megígérem – kísérte Arany Fácán sörrel a felest Porkoláb.

Így lett aztán belőle népművelő a ködmönösi kultúrházban, a birkapörköltös nyugdíjasvacsorák és a vadászbulik lelkesnek nem nevezhető szervezője. A nótaesték után az okadékat is ő takarította a léckerítés tövében, a munka végeztével tényleg besokallt: „Ezt nem tanították a főiskolán”.

Főnöke, Miklavicz Péter bácsi gyorstalpalón szerzett középfokú rendezvény-szervezői oklevelet, mégis főökként viselkedett vele szemben, ami azért okozott némi feszültséget kettejük között. Ha egyikőjük bent tartózkodott az irodában, a másik igyekezett kinti elfoglaltságot találni magának. Péter bácsi középen lyukas svájcisapkájában, örökké olajfoltos, barna köpenyében úgy festett, mint egy karbantartó. A pesti operettszínésznök átnéztek rajta, először nem hitték el, hogy ez a lepukkant figura a diri, akinél felvehetik a tiszteletdíjat.

Hősünk, a diplomás népművelő annyi széket és asztalt még életében nem hor-dott egyik teremből ki, a másikba be, mint ekkoriban, ezért megfogadta, ha egyszer saját lakásra tesz szert, abban csak laticellre lehet majd ülni, a padlón.

S ez így ment volna az idők végezetéig, ha nem érkezik el 1989, amikor már vidéken is azt kezdték érezni az emberek, hogy „rendszer-váltás vagy gengszter-váltás, de valami lesz itt, ha időközben el nem baszarintják”. A politikai pártok szervezői egyre-másra foglalták le nagygyűléseikre a termeket, a kultúr-nak csak a technikai felszerelést kellett adni.

Miklavicz nagyon elcseszte az egyik szervezést, mert ugyanazon estére tette a „Balegyenes” és az „Új Hazafiak” programját, amiből lett aztán hadd el hadd. Hiába, Péter bácsinak a régiekhez húzott a szíve, ezért nekik akarta kiadni a földszinti színpadot, amit emezek nem néztek jó szemmel. A már-már tettelegességig fajuló ellentétet Zoltán simította el ügyesen, mert kétórás időkülönbséget harcolt ki az egymásnak feszülő, a másikkal tárgyalni sem hajlandó feleknél. A vége olyan jól sült el, hogy a Balegyenes szónoka elégedetten lépett le a háta mögött kifeszített vörös drapériától, s a másik tábor vezére is a kéktől.

Porkolábnak a Zöld Föld párt politikája tetszett legjobban, a nyers szókimondás jól feküdt nála. Ezek a vezetőjüket Vezérnek szólították, aki erre igényt is formált, határozott céltudatossággal masírozott a hatalom felé. A tehetséges szónok a legváltozatosabb bemondásokkal szapult a „az elmúlt rendszer kegyeltjeit, akik kiszípolyozták és elárulták a népet”. Zoltánnak az imponált leginkább, amikor a Vezér a görögdinnye-politikusokat jellemezte, akik kívül zöldek, belül pirosak. A művelődési ház igazgató-helyettese bennük környezete közéleti embereire ismert, akik évtizedeken át szolgálták hűségesen a tanácsrendszert, ám a rendszerváltáshoz közeledve már az úttörők nyomába szegődtek, sőt igyekeztek élre állni. A fiatalember nem győzött csodálkozni azon, hogy akik őt eddig antikommunistasága miatt szorították szélre, most nemzeti alapon teszik ugyanezt.

A két front között őrlődve figyelt fel a Vezér nyakában fityegő arany nyakkendőre, amelynek előkelősége, titokzatos kisugárzása az első pillanatban megigézte. „Igen, az arany nyakkendő! Ha törik, ha szakad, nekem is kell egy ilyen!” – fogalmazódott meg benne a gondolat. Bár nem volt nagy divatfi, megfogta, s elkezdett nagyon imponálni neki a Vezér szürkés-kék öltönyzakója, s hozzá az arany nyakkendő. A különleges elegancia egy másik világot jelzett, mint amit ő itt, Kelet-Magyarországon megszokott, amely egyszerre csillogó és szolid, módos és szerény, egyszerűen olyan nyugatiasan polgári, mint amiről a szónokok beszéltek. Emberünk úgy érezte, hogy a végtelen síkság számkivetettjei eddig csak álmodozhattak az ígéret földjéről, pedig az itt van karnyújtásnyira, elérhető közelségben.

És ugyanilyen arany nyakkendőt hordott Bobvos Fütyi is, mint a Főnök. Bobvos Mezőváradon ismerte meg Porkoláb, akkor járt oda agráregyetemre, amikor ő főiskolára. Nem voltak barátok, de emlékeztek egymásra, olykor megfordultak ugyanakkor ugyanott, néha szamizdatos kiadványt cseréltek, amit a pesti butikból hozott le a titkos futár.

– Öcsi, csatlakozz hozzánk, lépjél be a Zöld Földbe, ezek nem nézik le a parasztot, s ha győzünk, visszaadják a földet – igazította meg az arany nyakkendőt Bobvos, a megyei tikár.

– Oké, csávókám, bár nekünk nincs mit visszaadni, őseim mindkét ágon nincstelen cselédek voltak. Azért gondolkodom a dolgon, mert jól beszél a Vezér.

És belépett, már csak unaloműzésből is, mert elege lett a helyi közélet posványából, ahol a postamester lánya bérelt helyen ücsörgött a tanácsoló titkárságán,

az áfész-elnök fia pedig húsz éve képzés nélkül tanított az általános iskolában. A választáson jól szerepelt a Zöld Föld, a két nagy párt mögött a harmadik helyen végzett. Ezt azt jelentette, hogy képviselők kerültek a parlamentbe, az őszi szavazás után pedig a megyeházára.

– Volna kedved ülnökösködni a megyénél? – kérdezte tőle Bobvos Füttyi a pinceszereken, amikor már mindkettőjük szemét beárnyékolta a muskotályos túlzott élvezete.

– Nem születtem politikusnak, ez egy különleges állatfajta, de a faluban nincs semmilyen lehetőségem, ezért elvállalom – felelte akadozó nyelvvvel.

– Ne ijedj meg, nem kell sűrűn bejárnod. Sőt, meglehet, az Elnök azt kéri majd, egyáltalán ne járjál be, otthoni feladatokat kapsz. Tudod, mi vagyunk a mérleg nyelve, megtehetjük. Szükség van ránk, nélkülünk nem képesek megnyerni semmit. Az Elnök jogászokkal és közgazdászokkal dolgoztat, a magunkfajta népiek legfeljebb csak tölteléknek kellünk, no meg választáskor. Felemeljük a kezünket, ha igent kell mondani, s meg sem mozdulunk, ha nemet. Érted már, öregfiú? Nem olyan bizonyult.

Zoltán nehezen fogta fel, de úgy gondolta, majd beletanul. Annak mindenestre örült, hogy megszabadul a művháztól, amelynek tetőzetén télen befúj a hó, ősszel beázik a plafon. Ráérő idejében felutazott Pestre, ahol titokban megleste kívülről a pártszékházat, majd a térhez közeli, diplomataboltnak csúfolt bizományiban vásárolt magának két, alig használt öltönyt, egy ciklámenszínűt és egy konzervatív feketét, hogy megfelelő alkalmakra legyen mit magára vennie. Ahogy a kor és a kör divatja diktálta, amelyben már gyakrabban forgolódott. És vett három arany nyakkendőt is, hogy legyen tartalék, ha az egyiket tisztítóba viszi, mert úgy hitte, ezt a finom árut az anyja már nem moshatja. Megadott címre ment, ahonnan a hirtelen fontossá vált emberek öltözködtek, mert ilyesmi nincs akárhol.

Azt egyelőre elképzelni sem tudta, hogy úgy vegye fel a fizetését, hogy ne járjon be. Nem ehhez szokott, otthon nem így nevelték. „Fiam, a pénzért meg kell dolgozni, ingyen semmit sem adnak” – tanulta apjától.

– Hogy van Mr. 20 százalék? – kérdezte tőle Szerető Dániel, az ellenzéki politikus, akivel a megyeszékhely trendi éttermében futott össze. Ide járt enni a megyei krém, s ahová Zoltán is be-betért kapcsolatokat keresni. Nem szerette túlzottan ezt a helyet, sznobnak találta, és mert olajbizniszen meggazdagodott, volt maffiózó nyitotta. Itt aszalt szilva levest és csigapörköltet lehetett enni borsos áron – ő megmaradt a szalonnánál és a kolbásznál (hagymával), ha megéhezett.

– Miféle húsz százalék?

– Te nem hallottál még erről? Hát mit csinálsz te ott a Hivatalban? Már mindenki kívülről fújja, hogy a főnöködet hívják így: Mr. 20 százalék. Ennyit kér ugyanis vissza minden, általa segített, elnyert pályázatból, beruházásból, fejlesztésből, munkából, üzletből, buliból. Tényleg nem tudsz erről? Ne röhögtes!

– Na jó, nem vagyok teljesen hülye, sejtem, mi megy. Csak te azt felejtetted el, hogy a tieitek között ugyanilyen miniszterek akadnak, méghozzá szép számmal.

– Oké, de most ti vagytok hatalmon, jobban és többen odafértek a húsos fa-zékhoz. Nem láttad még híres a barna táskát sem?

– Miféle barna táskát? Most minden, magát fontos embernek képzelő fazon barna táskát hord.

– Én speciel Hári Ernő barna táskájára gondoltam. Az mostanság a legnehezebb, mert abban van a legtöbb fekete pénz.

Egy napon a Vezér, immáron miniszterként, hatszázas Mercivel száguldott Torontálba, mert zendülés füstjét vitte a fővárosba a szél. Szó szerint füstjét, mert az ellenzék fenegyereke, vállalkozásához nem kapván támogatást, bosszúból, látványosan és erőteljes médiaérdeklődés közepette felgyújtotta a learatott gabona egy részét. Persze, csak egy kis zsizsikes csomót, mert annyi esze azért volt Káposztás Benőnek, hogy a jobb minőségűt előtte beszállítsa a tárolóba.

– Ha még egyszer ilyen hülyeséget csinálsz, Káposztáskám, én nem tudom, mit teszek veled! – szállt ki a Vezér a Merciből a kopaszra nyírt, öltönyös, rejtett fegyvertől kidagadó derekú biztonságiak gyűrűjében. – Háromszáz kilométeren át rázattad a tőkömet!

A hirtelen látogatásra elment Porkoláb is, mert szokás, sőt elvárás volt a megyétől megjelenni, ha valami nagykutya jött Pestről. A jeles eseményre, különleges alkalomra felvette az arany nyakkendőt, mert mindenki számára jelezni kívánta, hogy ő közük tartozik, s ha egyelőre csak külsős hivatalnok is, azért az elit része. Az új húsnak szokatlanul hatott a Vezér alpári stílusa, hiszen odáig csak fennkölt szavakat hallott tőle beszédei során hazáról, nemzetről, Kárpát-medencéről, amelynek uralására termett a magyar. És furcsának találta azt is, milyen tréfálkozva, évődve ugratják egymást azok, terepen milyen jó komák, akik a parlamentben egymás torkának esnek. „Úgy fest, ezek között már csak így megy, ha nem állnak színpadon!”

Zoltán bemerészkedett a tanácskozóba is, ahol a válságstáb gyülekezett. Előre nem sejtette, milyen csapdát állít számára a sors.

Odabent a Vezér körül ott tüsténkedett az Elnök. Bár más párthoz tartoztak, közös urat szolgáltak, koalícióban voltak, s az Elnök igyekezett mindenhol jelen lenni, ahol valami érdekes történik. Másrészt úgy gondolta, a Vezér mégiscsak miniszter, ő pedig a megyei hajjakend, ezért illik ott lenni. És hát egyszer fordulhat a kocka...

Hári Ernő a brancson kívüliekkel szerette éreztetni, ki a kakas a szemétdombon, leckéztetett és rápirított arra, akiben akár csöppnyi bizonytalanságot fedezett fel. Hirtelen Porkolábhöz fordult, és fogai közül lassan, méltóságteljesen kezdte kiszűrni a szavakat:

– Ülnök úr, legyen szíves, szaladjon már le a kocsimhoz, s hozza ide a barna táskámat! Itt a slusszkuclcs!

S kezével lazán odadobta a kulcsot, az ülnök meglepetésében alig bírta elkapni.

Zoltán először fel sem fogta, miről van szó, se köpni, se nyelni nem tudott, automatikusan engedelmeskedett. Hiába, nyeretlen kétévesnek számított a politikában, nem készült fel a váratlan helyzetek kezelésére. Csak út közben, a sötét BMW felé tartva futott át agyán a letaglózó gondolat, hogy őt itten bizony cselédnek nézik, kifutófiúnak, háziszolgának, akinek első adandó alkalommal képéhez verik, honnan jött és hová tartozik.

Lefelé a lépcsőn már ette a méreg, rágta a düh, egyre indulatosabban átérezte megalázott helyzetét, de egyúttal arra is rájött, ha nem is nyugodott bele, hogy itt és most nem tehet ellene semmit, nem lázadhat fel, nem csinálhat jelenetet a Vezér vidéki kiruccanásán. Végigfutott az agyán, hogy Hári direkt időzítette akcióját az eseményre, ő már rutinból alá. „Muszáj befogni a pofámat, ha nem szeretnék cirkuszt, ha nem akarom elrontani az egészet, mert abból minden bizonnyal balhé kerekednék.”

A BMW súlyos ajtaját kitérve meglátta az ülésen az elegáns, tekintélyt parancsoló barna táskát, amelyről annyi történet kering megyszerte. „Hát mégis igaz! Létezik a mindent elnyelő kiscigány!”

Visszafelé már pulykamérges lett, védekezésül igyekezett nem gondolni sárba tiport büszkeségére, próbálta elnyomni magában felhorgadó önérzetét. „Ezzel az arany nyakkendővel egyenesen kiröhögtetem magam, ezért aztán felvehettem! Paprikajancsi vagyok, londíner, szálnalmas figura. A Vezért és az Elnököt megilleti az arany nyakkendő, de engem nem. Ha mégis úgy hinném, hogy igen, orromra koppintanak és gyorsan kiverik a fejemből. Nincs mese, muszáj beállni a sorba, vagy kívül tágasabb! Azt hitted, te szerencsétlen, feljebb léphetsz? Visszaküldenek a sor elejére. Kell ez nekem, szükségem van erre?”

Mint oldalba vert kutya, fogát vicsorítva és tettetett meghunyászkodással rakta le a barna táskát Hári asztalára, s igyekezett onnan minél gyorsabban eloldalogni.

– Láttam rajtad, hogy szenvedsz – mondta neki Bobvos Füttyi a kocsiban hazafelé, miután felajánlotta, hogy elviszi. – Hiába, te még nem szoktál hozzá ehhez. A főnök, az főnök. Akié a hatalom, azé minden. Ebben a körben az alakult ki, hogy az Első Számú Vezető mondja meg, merre hány méter, a többi pedig engedelmeskedik és követi.

– Ez oké, kiskomám, tudom, hogy egy szervezetben rendnek és fegyelemnek kell lenni, és az irányítás fontos, de itt másról van szó. Az emberi büszkeség sárba tiprásáról. Csakhogy én nem vagyok hajlandó elfogadni, hogy ez törvényszerű. Én már a kommunistáknak sem engedelmeskedtem, és most sem hajbókolok senkinek. Ha ez így megy tovább, ebből feudalizmus lesz, Háriból pedig földesúr. Nem nekem való ez a tekintélyelvű, hierarchizált, bürokratikus világ, én többre tartom ennél az egyéni és a kollektív szabadságot. Hát nem éppen ezt akartuk elérni, amikor a változtatás szükségességét emlegettük?

– Ne szívd fel magad ennyire! Hári csak érzékeltetni akarta, ki az úr a háznál. Figyelmeztetésnek szánta, ne félj, többet nem gyakorolja.

– Ebben azért nem vagyok olyan biztos. Aki egyszer megrészegült a hatalomtól, az máskor sem lesz képes ellenállni a kísértésnek: porig alázni a másikat, páriává tenni saját vackában.

– Apropó, hol az a divatos nyakkendő? Reggel még láttam rajtad, viselted.

– Kidobtam a szemébe, kiskomám. Nincs rá szükségem, nem az én ruháram ez. Mindig úgy éreztem, mintha fojtogatna. És még élni szeretnék!

SZENTE MÓNIKA: *Fény szimfónia*